

بسمه تعالی

آسیب شناسی انقلاب اسلامی از دیدگاه رهبر معظم انقلاب^{مدظله}

فریبا لطفی شاهمرسی^۱

چکیده

با گذشت بیش از ۴۰ سال از پیروزی انقلاب اسلامی برای ماندگاری و پیشرفت این انقلاب لازم است نقاط آسیب پذیر انقلاب شناسایی شود که این نقاط در حال حاضر یا در آینده باعث تضعیف انقلاب نگردد. چرا که عدم توجه کافی به این عوامل حرکت تکاملی آن را سد میکند و تحقق اهداف آن را به تاخیر می اندازد یکی از بهترین راه های شناسایی این آسیب ها، مطالعه و بررسی فرمایشات رهبر انقلاب است که در همه مراحل انقلاب با آگاهی کامل از هدف های انقلاب حضور داشته و امروز سکاندار آن هستند تا مسیر حرکتی انقلاب را هموار کنند و آسیب های فعلی آن را رفع کرده و آسیب های احتمالی آینده را دفع کنند.

پژوهش حاضر برای رسیدن به هدف فوق در پی بررسی آسیب شناسی انقلاب اسلامی ایران از نگاه رهبر معظم انقلاب حضرت آیت الله خامنه ای است. یافته های پژوهش که به روش اسنادی توصیفی جمع اوری شده، نشان می دهد آسیب های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی و آسیب های تبلیغاتی عمده آسیب های بیرونی انقلاب اسلامی را تشکیل می دهند و ضعف باورهای نیروهای انقلابی، بی بصیرتی، ایجاد اختلاف بین مردم، دوری دولتمردان از مردم و اتکا به بیگانگان، بی توجهی مردم به دولت، مدیریت ضعیف دستگاه های دولتی و احساس ضعف در برابر دشمن می تواند مهم ترین آسیب های درونی انقلاب را تشکیل دهد.

کلیدواژه ها: انقلاب اسلامی ، آسیب شناسی ، سیاست ، رهبر معظم انقلاب.

^۱ . طلبه پایه دوم حوزه علمیه صادقیه تبریز، fatemeh1@lotfi.com

مقدمه

نیازهای انسان موتور محرکه همه ی فعالیت های او هستند اما عموماً این نیازها به راحتی برآورده نمی شوند و موانع بسیاری سد راهش قرار می گیرند. از جمله مهمترین موانع بر سر راه برآورد نیازها؛ اولاً عدم درک درست این نیازمندی ها و دوماً عدم تشخیص صحیح راهکارهای بیرونی برای دستیابی به راهکار برآورده شدن نیازها است. پس آسیب شناسی در فرایند نیل به اهداف، ضروری به نظر میرسد. در این میان انقلاب اسلامی ایران، با تمامی دستاوردها و عظمتی که دارد، آسیب های بزرگی را نیز در پیش روی خود دارد که بی توجهی به این آسیب ها می تواند تمامی آن دستاوردها را بر باد دهد. اصلاً هر حرکت اجتماعی که ابعاد وسیعی داشته باشد و دستاوردهای بزرگی را به ارمغان آورد، دشمنان بزرگ تر، هم در عرصه ی داخل کشور و هم در عرصه ی جهانی دارد. از همین رو، پرداختن به بحث آسیب های انقلاب می تواند زوایای مختلف نفوذ دشمنان داخلی و دشمنان خارجی به نظام اسلامی را نشان بدهد و سدی در برابر نفوذ بیگانگان و اجانب ایجاد کند و اگر به درستی تبیین شود میتواند قوام، قدرت و عزت انقلاب را بیمه نماید. با تاکید این موضوع که دشمنان به نسبت گذشته حملات خود را به اسلام و انقلاب بیشتر، حرفه ای تر و پنهانی تر کرده اند، این امر حیاتی از گذشته لازم است.

از آنجایی که برای آسیب شناسی نیاز به دید کلی و جامع نگر و عالم بودن به شرایط نیاز است، بهترین آسیب شناسی را در حال حاضر مقام معظم رهبری به عنوان ادامه دهنده و حافظ حرکت انقلاب، ارایه داده اند. پس در نوشتار حاضر سعی شده است دیدگاه های معظم له جمع اوری شود. لازم به ذکر است که اگر این تهدیدها به خوبی شناسایی شوند، میتوان با گذر از این تهدیدها آنها را به فرصتی برای پیشبرد انقلاب بدل کرد. پس مقاله حاضر این آسیب شناسی را موضوع بحث خود قرار داده است و سعی دارد راهکارها و ضعفهای آسیب شناسی انقلاب اسلامی ایران و نظام برآمده از آن را تبیین و بررسی کند. آسیب شناسی انقلاب اسلامی بی تردید موضوعی چندوجهی است. در زمانی که هیجانات انقلاب فرو نشسته اند، دشمنان حقیقت انقلاب را درک کرده اند، انقلاب اسلامی به عنوان یک پدیده حادث شده نهایتاً در قالب یک نظام سیاسی (جمهوری اسلامی) خود را به دنیا قبولانده است. انقلابیون تجربه یک انقلاب عظیم اجتماعی را پشت سر گذاشته اند و اینک حتی خودشان به دسته ها و گروههای مختلف تقسیم می شوند، طبعاً مفهوم انقلاب نیز در اذهان تغییراتی به خود دیده است.

۱_ مفهوم شناسی

۱_۱. مفهوم آسیب شناسی

آسیب شناسی در لغت به معنای «آزار، گزند، درد، رنج، زیان، ضرب، صدمه، خسارت»^۱ آمده است؛ اما در اصطلاح و به معنای عام، عبارت است از: شناخت دردها، کاستی ها، مصیبت ها و آفت های فکری، جنسی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و.. که روح و روان و محیط زندگی جوان را فرا گرفته است، و نیز راه یافتن به ریشه ها و عوامل متنوع آن.^۲

این اصطلاح آسیب شناسی در همه رشته های علوم اعم از کاربردی، پایه، تجربی، طبیعی و انسانی به کار گرفته شده و به تبع آن در ادبیات دینی نیز بیش از یک سده است که مورد توجه اصلاح طلبان مسلمان قرار گرفته است.^۳ البته آسیب شناسی از علوم پزشکی به علوم اجتماعی وارد شده و به معنای "بحث مطالعه علل بیماری و عوارض و علائم غیر عادی" می باشد.^۴ آسیب شناسی در زمینه مسائل روانشناختی، تربیتی و یا فرهنگی اصولاً به مطالعه و بررسی دقیق عوامل زمینه ساز، پدید آورنده و یا ثبات بخش روانی، فیزیولوژیکی، بیولوژیکی، تربیتی و فرهنگی آفات و آسیب های موجود در آن زمینه می پردازد، هدف اصلی از چنین مطالعاتی تکمیل و تأمین فرایندهای مناسب برای دفع یا رفع آفات و آسیب ها می باشد. کاربرد اصطلاح آسیب شناسی در علوم انسانی از اهمیت ویژه ای برخوردار است.^۵

۲_ انواع آسیب ها

تاریخچه همه ی انقلاب ها بیانگر این نکته است که عموماً گام های نخستین انقلابیون با موفقیت برداشته میشود و حکومت ظالم سابق به زیر کشانده شده و وضع نارضایتی مردم تغییر می یابد اما بعد از شکست رژیم سابق، حکومت جدید در رساندن انقلاب به اهداف اولیه و اصلی خود ناکام می ماند. برای مثال میتوان به انقلاب مشروطه اشاره کرد، این انقلاب با حرکت اکثریت مردم به وقوع پیوست و خون های زیادی برای تحققش نثار شد اما تنها با گذشت ۱۴ سال از مشروطیت، کودتای

۱. عمید، فرهنگ فارسی، ص ۳۴.

۲. شریعتی سبزواری، مجله معارف اسلامی، ص ۲۴.

۳. اسفندیاری، آسیب شناسی دینی، ص ۷.

۴. آریانپور، فرهنگ دو جلدی دانشگاهی، ج ۲، ص ۱۵۶۹.

۵. بریجانیان، فرهنگ اصطلاحات فلسفه و علوم اجتماعی، ص ۴۸.

سال ۱۲۹۹ به تحقق پیوست و شاهد حکومت دیکتاتوری رضاخان و به روی کار آمدن غرب زده ها شدیم. در شکست و ناکامی انقلاب مشروطه عوامل بسیاری نقش داشت. ما باید از این عوامل درس عبرت بگیریم و از جان گرفتن این عوامل در انقلاب اسلامی جلوگیری به عمل آوریم. مقام معظم رهبری دام ظلّه در مورد تلاش دشمنان برای نابودی انقلاب اسلامی فرموده‌اند: «از وقتی ملت ایران با پیروزی انقلاب توانسته دین خدا و اسلام را در قالب یک نظام اجتماعی مجسم و متبلور کند، ترس از اسلام در دل مستکبران به وجود آمده است. تلاش و مبارزه خودشان علیه اسلام را به هر طریق ممکن شروع کرده اند. مبارزه با جمهوری اسلامی هم به خاطر اسلام است؛ زیرا وقتی که جمهوری اسلامی پایبندی خود را نسبت به معتقدات و اصول اسلامی ثابت کرد، به عنوان یک خطر بزرگ تلقی گشت و تمام دستگاه‌های استکبار علیه آن به کار افتاد.»^۱ انقلاب اسلامی از سوی دیگر هم از سمت آسیب های درونی مورد تهدید است که این عوامل می‌تواند اسباب افول آن را فراهم نماید. آنچه در پی می‌آید مروری بر گوشه‌هایی از آفت‌ها و موانعی است که انقلاب اسلامی را تهدید می‌کند و توجه به آن‌ها بر همه دلسوزان این مرز و بوم و حافظان آن ضروری است. پس آسیب های انقلاب را می‌توان به دو دسته آسیب های بیرونی و آسیب های درونی تقسیم کرد:

۲-۱. آسیب های درونی

۲-۱-۱. تغییر و برگرداندن ارزش ها

تاریخ اسلام نشان می‌دهد که پس از وفات پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مسیر انقلاب جهانی آن حضرت تا حدود زیادی تغییر پیدا کرد؛ این مسأله در اثر رخنه افراد فرصت جو و منافقی بود که تا دیروز با اسلام سر جنگ داشتند، اما بعدها با تغییر شکل و ظاهر، خود را در صفوف مسلمانان داخل کرده بودند، به وجود آمد. به همین این صورت، تلاش‌های فراوانی انجام شد تا از این انقلاب با ماهیت اسلامی، به یک انقلاب قومی و عربی تعبیر شود. همین امر برای ایجاد شکاف در جامعه اسلامی کافی بود. در مقابل، گروهی به حق مدعی بودند که این اسلام واقعی نیست؛ چرا که در اسلام حقیقی، مسایل قومی و نژادی ارزش ندارند. از طرفی، گروه دیگری این مسأله را مطرح کردند که اکنون که پای قومیت در میان است، چرا ما نباید سروری و آقایی داشته باشیم؟ به این ترتیب،

^۱ . بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مردم و اعضای ستاد جمعه تهران، ۱۳۶۸/۰۹/۰۱.

نطفه جنگ‌های قومی، نژادی و ناسیونالیستی در میان امت مسلمان بسته شد.^۱ نهضت خدایی باید برای خدا آغاز شود و برای او ادامه یابد و هیچ خاطره و اندیشه‌ای غیر خدایی در آن راه نیابد تا عنایت و نصرت الهی شامل حالش گردد.^۲ به همین صورت انقلاب اسلامی که استمرار جبهه‌ی تاریخی انبیاء الهی است طبیعی هست که جبهه‌ی گسترده‌ای از شیاطین انس و جنّ در برابر آن صفّ بکشند و به طرق مختلف در جهت تضعیف و نابودی آن تلاش کنند.^۳ نکته‌ی مهمی که فراتر از "دانستن" باید به آن "باور" پیدا کرد؛ این است که جبهه‌ی شیطان هیچ‌گاه عرصه‌ی جنگ و درگیری را رها نکرده و نخواهد کرد. بیانات متعدد رهبر انقلاب حاکی از آن است که جبهه‌ی دشمنان انقلاب اسلامی نتوانسته‌اند در "میدان واقعی" بر جبهه‌ی انقلاب غلبه کنند. آن‌ها در هر سه «جنگ نظامی»، «جنگ فرهنگی» و «جنگ اقتصادی» شکست خورده‌اند.^۴ وقتی دشمن در میدان واقعی شکست می‌خورد، وارد مرحله‌ی دیگری می‌شود.^۵ این شگرد را می‌توان تحت مفهوم «إغواء» در ادبیات قرآنی جانمایی کرد. شیطان نیز از هدف اساسی خود مبنی بر اغوای مؤمنان پرده برداشته است: «قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ»^۶؛ بگو: پس به عزت قسم همه آن‌ها را فریب خواهم داد.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای نیز دقیقاً منطبق بر همین مفهوم است که می‌فرماید:

«سعی شیطان این است که شما را اغوا کند؛ یعنی دستگاه عقل، فطرت، سنجش صحیح را که در وجود انسان ودیعه گذاشته شده، از کار بیندازد.»^۷

این تعبیر همان معنای عبارت قرآنی "قلب امور" است که بر وارونه‌سازی واقعیت‌ها دلالت دارد. قلب امور حکایت از این دارد که دشمن در تلاش است امور جامعه را به صورتی غیر از صورت حقیقی تبیین کند.^۸ هشدارهای رهبر انقلاب اسلامی در مناسبت‌های مختلف نشان دهنده‌ی این است که جریان تحریف تمام پیکره‌ی جامعه‌ی اسلامی را هدف قرار داده و بیش از همه بر مسئولان کشور و به تعبیری «تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران» جامعه تمرکز دارد.^۹ آنها اگر بتوانند تصمیمات مؤثران

۱. مطهری، پیرامون انقلاب اسلامی، ص ۲۷.

۲. مطهری، بررسی اجمالی نهضت‌های اسلامی در صد ساله اخیر، ص ۹۹-۹۸.

۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان نظام، ۱۶/۴/۱۳۹۳.

۴. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی، ۱۹/۱۱/۱۳۹۳.

۵. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان نظام، ۱۶/۴/۱۳۹۳.

۶. ص: ۸۲.

۷. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان نظام، ۱۶/۴/۱۳۹۳.

۸. مدرسی، من هدی القرآن، ج ۴، ص ۱۹۱.

۹. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، ۲۴/۸/۱۳۹۸.

انقلاب بیخود است! آنها سعی دارند معنای انقلاب را تحریف کنند و انقلاب را به معنای یک شورش کور، حرکت خشن و بی هدف معنا کنند.^۱

۲-۲-۳. تهاجم فرهنگی

جنگ تحمیلی ایران و عراق که پایان پذیرفت و ایران برنامه های بازسازی کشور را در برنامه های خود گنجانده، موضوع مقابله با تهاجم فرهنگی مورد توجه امام خامنه ای دام ظلّه قرار گرفت؛ ایشان در یکی از بیانات خود به سرگذشت تهاجمات فرهنگی ایران قبل از انقلاب اشاره کردند و فرمودند: «انقلاب اسلامی که آمد، مثل مشتی به سینه مهاجم خورده، او را عقب انداخت و تهاجم را متوقف کرد. شما در آن دوران اول انقلاب، ناگهان دیدید که مردم ما در ظرف مدت کوتاهی، تغییرات اساسی در خلیات خودشان احساس کردند. در مردم گذشت، قناعت، همکاری و گرایش به دین زیاد شد و آز و طمع و اسراف کم شد؛ اینها فرهنگ است، فرهنگ اسلامی اینهاست. البته عمیق نبود، آن وقتی عمق پیدا می کند که چند سالی روی آن کار شود، این فرصت پیش نیامد. در اواسط دوران جنگ، به وسیله ابزارهای تبلیغی، به وسیله گفتارهای غلط و کجاندیشانه، مجددا شروع شد و آن ته نشین ها و رسوب های ذهنی و روحی خود ما مردم هم مؤثر بود! اما باز حرارت جنگ مانع بود تا این که جنگ تمام شد. پس از جنگ، این جبهه جدید به شکل جدی مشغول کار شد. دشمن با یک محاسبه فهمید که جمهوری اسلامی را نمی شود با تهاجم نظامی از بین برد! با محاصره اقتصادی هم نمی شود، فهمیدند باید عقبه ما را بمباران کنند. فرهنگ، اخلاق، ایمان، ایثار، اعتقاد به دین، اعتقاد به رهبری، اعتقاد به قرآن و جهاد و شهادت او را باید از بین برد و شروع کرد.»^۲

۲-۲-۴. ترویج قومیت گرایی

دشمن دیرینه ما دست از تلاش برای جداسازی هویت ایرانی از جامعه ایرانی برداشت چرا که از تلاش های بی نتیجه ی خود مایوس شد پس دست به حيله ای دیگر زد و آن حيله تفرقه انداختن بین قبایل و طایفه های ایرانی بود به شکلی که برخی را ریشه دار و برخی را بی اصل و نسب معرفی کرد. در حالی که امام خامنه ای بر یکدستگی قبایل تاکید دارند و میفرمایند: «مردم، عجم و عرب ندارند. مردم در دوران انقلاب، مثل پاره های فولاد در مقابل دشمن ایستادند. خصوصیت این مردم،

^۱ . بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان صدا و سیما، ۱۳۸۱/۱۱/۱۵.

^۲ . بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از صاحب نظران و کارکنان دستگاه های فرهنگی، ۱۳۷۱/۰۵/۲۱.

مسلمان بودن، ایرانی بودن، ایستادگی در مقابل متجاوز و در کنار هم بودن است»^۱. دشمن با امید بستن به اختلافات سعی در پیش بردن اهداف خود کرد. پس با تحریک و تشدید اختلافات، درگیری بزرگ و کشتاری عظیم را شکل داد و او میخواست نه از اسلام، نه از انقلاب و نه از ایران عزیز اثری باقی بگذارد. دشمن از اختلافاتی که برای درگیری قومیت های مختلف ایرانی به راه انداخته بود بسیار شادمانی کرد و اختلافاتی را که خود به وجود آوردنده آن بود را بزرگتر از حد واقعی خویش جلوه داد و بر طبل تفرقه ها کوبید و بر گسترش این اختلافات هزینه های زیادی کرد. اما هم دشمن هم خودمان میدانستیم و میدانیم که این تفاوت های فرهنگی و آداب و رسوم که داریم، فقط نشان دهنده ی سلیقه های مختلف اقوام ایرانی ست و نمیتواند حاکی از هیچ تفاوتی عقیدتی باشد. و این تفاوت ها در طول تاریخ به زیبایی و بالندگی ایران عزیز افزوده است و علی رغم هزینه و تلاش دشمن هیچ گاه این تفاوت ها موجب شکاف اقوام ایرانی نشده است.

۲-۲-۵. نفوذ فرصت جویان در انقلاب

فرصت جو اولاً نسبت به آرمان های انقلاب بی اعتقاد یا بی تفاوت است دوماً در تلاش برای تأمین منافع شخصی خود است. استاد مطهری در این باره می گویند: «هر نهضتی مادام که مراحل دشوار اولیه را طی می کند، سنگینی اش بر دوش افراد مؤمن، مخلص و فداکار است. اما همین که به بار نشست و یا لاقط نشانه های بار دادن آن آشکار گشت و شکوفه های درخت آن هویدا شد، افراد فرصت طلب نفوذ می کنند... تا آن جا که انقلابیون مؤمن و فداکاران اولیه را از میدان به در می کنند... انقلاب فرزند خور نیست، غفلت از نفوذ و رخنه فرصت طلبان است که فاجعه به بار می آورد... مبارزه با رخنه و نفوذ فرصت طلبان علی رغم تظاهرات فریبنده شان یکی از شرایط اصلی (حفظ) یک نهضت در مسیر اصلی است»^۲. همیشه در مکتب انقلاب افرادی هستند که به انقلاب ایمان ندارند، ولی به خاطر حفظ منافع شخصی، اعتقاد خود را بازگو نمی کنند تا در مناصب مهم جا خوش کنند و منافع خود را تأمین کنند. واضح و مبهرن است که پس از رسیدن به قدرت، در اولین فرصت ممکن ضربه های خود را به پیکر نظام و انقلاب وارد خواهند نمود. حتی قرآن مجید نیز بین افرادی که قبل از فتح مکه مسلمان شدند و در راه خدا جهاد کردند و افرادی که پس از فتح مکه مسلمان شدند، تفاوت قائل است.

۱. بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع بزرگ مردم اهواز، ۱۳۷۵/۱۲/۱۸.

۲. مصباح یزدی، نظریه سیاسی اسلام، ج ۲، ص ۹۴-۹۳.

نتیجه گیری

بحث آسیب شناسی، بحثی جامعه‌شناسی آن هم در عرصه سیاست است که زمینه ترمیم و سازمان دهی نظام سیاسی، تحولات جامعه و اتفاقات آینده یک مملکت را فراهم می‌کند. شایان ذکر است، شناخت دقیق آسیب های انقلاب اسلامی در عرصه های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و.. نیاز به انجام تحقیقاتی همه جانبه دارد که با توجه به فرصت کم از عهده این پژوهش خارج است؛ اما با توجه به اهمیت بالای پدیده انقلاب اسلامی که با تحقق و استمرار خود اثرات بسزایی در ساختار سیاسی - اجتماعی و فرهنگی، کشور، منطقه و بین‌الملل به جا گذاشته است، اشاره ای در حد مقدور انجام گرفته است. اما از آنجایی که این بحث، بحثی عمیق و مفصل است پس ما به ناچار به علت محدود بودن تعداد صفحات مقاله به بررسی بخشی از آسیب های انقلاب اسلامی پرداختیم.

در مرحله پایانی با اشاره به تاریخچه انقلاب باید گفت دشمنان انقلاب، ابتدا به شکل مستقیم سعی در شکست و تضعیف انقلاب داشتند؛ اما با عدم موفقیت در این مرحله، با حفظ پوسته انقلاب به دنبال تهی کردن انقلاب از درون و محتوای اصلی آن کردند. با این توصیف، چون انقلاب اسلامی ایران به نظام سیاسی مبدل شد، خطر آسیب پذیری و آفتزدگی آن هم بیشتر شد. با غفلت و بیتوجهی از این آسیب ها و آفات میتوان زمینه به انحراف و تزلزل کشیدن آن را فراهم کرد. بنابراین بر عهده ی همه مردم انقلابی است که با هوشیاری و دقت در شناخت آسیبهای انقلاب اسلامی، تدابیر لازم و راهکار مناسب در جهت جلوگیری و مقابله آنها را فراهم کنند.

در یک نتیجه گیری کلی، می‌توان ادعا کرد آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی ایران، بیش از هر چیز از ضعف در حوزه امام شناسی رنج می‌برد؛ یعنی آسیب شناسان حوزه انقلاب اسلامی اگر ولایتمداران حرف گوش کنی باشند و از درک صحیح مسائل مورد اشاره رهبری در عرصه های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و... ایران ناتوان نمانند و همینطور از ترمیم آسیب ها عاجز نمانند، انقلاب به اهداف خود نزدیک تر و امام جامعه سکان داری انقلاب را بدون آسیب پیش میبرد. کمبود ولایتمداران تبیین گر در راس امور، سبب ابهام در تصویر کلی آینده کشور در اذهان عمومی می گردد چرا که وظیفه خطیر آن هاست که نظریه های امام جامعه را تبیین کنند. با پیروزی انقلاب اسلامی، پایه های وضعیت نامناسب اداره کشور در عرصه کلان به لرزه درآمد و در ادامه امامین انقلاب نقشه راه را ترسیم کردند اما با این حال به علت بی توجهی ها، ضعف در سطوح مدیریت میانی قابل مشاهده است. به امید از بین رفتن تمام نقاط ضعف و آسیب انقلاب اسلامی ایران و پیشرفت تمام وکمال ایران عزیز و مردم غیور این مرز و بوم، ان شاء الله.

فهرست منابع و مآخذ

※قرآن کریم

※نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی.

الف) کتب فارسی

- ۱- آریانپور کاشانی، عباس، منوچهر، فرهنگ دو جلدی دانشگاهی، تهران: انتشارات امیرکبیر، چاپ اول، ۱۳۶۹ ه. ش.
- ۲- اسفندیاری، محمد، آسیب شناسی دینی، تهران: انتشارات کویر، چاپ چهارم، ۱۳۹۹ ه. ش.
- ۳- بریجانیان، ماری، فرهنگ اصطلاحات فلسفه و علوم اجتماعی، تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ دوم، ۱۳۸۱ ه. ش.
- ۴- ترکاشوند، علی اصغر، صافحیان، محمد، راهبرد ولایت (مجموعه بانات مقام معظم رهبری)، تهران: انتشارات عقیدتی سیاسی آجا، چاپ اول، ۱۳۹۹ ه. ش.
- ۵- ذوالعلم، علی، جرعه جاری (سی مقاله پژوهشی پیرامون انقلاب اسلامی)، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۸ ه. ش.
- ۶- عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، مصحح: عزیزالله علیزاده، تهران: انتشارات راه رشد، چاپ اول، ۱۳۸۹ ه. ش.
- ۷- محمدی، منوچهر، انقلاب اسلامی در مقایسه با انقلاب های فرانسه و روسیه، تهران: دفتر نشر معارف، چاپ سوم، ۱۳۹۷ ه. .
- ۸- مصباح یزدی، محمدتقی، نظریه سیاسی اسلام، قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، چاپ پنجم، ۱۳۹۱ ه. ش.
- ۹- مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، قم: انتشارات صدرا، چاپ شانزدهم، ۱۳۷۸ ه. ش.
- ۱۰- _____، بررسی اجمالی نهضت های اسلامی در صد ساله اخیر، قم: انتشارات صدرا، چاپ یازدهم، ۱۳۸۹ ه. ش.

ب) کتب عربی

- ۱۱- مدرسی، محمدتقی، من هدی القرآن، مترجم: احمد آرام، بیروت: انتشارات دارالمحبی الحسین علیه السلام، ۱۴۱۹ ه. ق.

ج) مقالات

۱۲- شریعتی سبزواری، محمدتقی، "مجله معارف اسلامی"، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۸۸ه، ش.

د) بیانات

- ۱۳- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مردم و اعضای ستاد جمعه تهران، ۱۳۶۸/۹/۱.
- ۱۴- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان نظام ۱۳۹۳/۴/۱۶.
- ۱۵- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از صاحب نظران و کارکنان دستگاه های فرهنگی، ۱۳۷۱/۵/۲۱.
- ۱۶- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دانش آموزان و دانشجویان، ۱۳۷۳/۸/۱۱.
- ۱۷- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دانش آموزان و دانشجویان، ۱۳۷۴/۸/۱۰.
- ۱۸- بیانات مقام معظم رهبری در جمع فرماندهان لشکر محمدرسول الله صلی الله علیه، ۱۳۷۵/۳/۲۰.
- ۱۹- بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع بزرگ مردم اهواز، ۱۳۷۵/۱۲/۱۸.
- ۲۰- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۱/۶/۴.
- ۲۱- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان طرح ولایت، ۱۳۸۱/۷/۳۰.
- ۲۲- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان دا و سیما، ۱۳۸۷/۱۱/۱۵.
- ۲۳- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با نمایندگان مجلس هشتم، ۱۳۸۷/۳/۲۱.
- ۲۴- بیانات مقام معظم رهبری در جمع مردم لار، ۱۳۸۷/۲/۱۹.
- ۲۵- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۸۸/۷/۲.
- ۲۶- بیانات مقام معظم رهبری در جمع فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی، ۱۳۹۳/۱۱/۱۹.
- ۲۷- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با معلمان و فرهنگیان کشور، ۱۳۹۳/۲/۱۷.
- ۲۸- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان نظام، ۱۳۹۵/۳/۲۵.
- ۲۹- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با ائمه جماعات مساجد تهران، ۱۳۹۵/۵/۳۱.
- ۳۰- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دانش آموزان و دانشجویان، ۱۳۹۵/۸/۱۲.
- ۳۱- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۹۸/۸/۲۴.
- ۳۲- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار تصویری با مدیران آموزش و پرورش، ۱۳۹۹/۶/۱۱.